

המשחק הכפול של ירדן עם ישראל

מאת ד"ר אדי כהן

מבט מבס"א מס', 1,237, 25 ביולי 2019

תקציר: למרות 25 שנים של שלום פורמלי, רבים בירדן רואים בישראל מדינת אויב מוקצה. אך זהו משחק כפול שכן העוינות הפומבית לישראל מהווה אמצעי בידי השלטון לשימור הפופולריות שלו בעוד שמאחורי הקלעים הוא מקיים יחסים הדוקים עם ישראל.

בהצהרה יוצאת דופן ומקוממת במיוחד קרא חבר הפרלמנט הירדני טארק ח'ורי לאזרחי ירדן לפוצץ צינורות שאמורים לספק גז טבעי לירדן מישראל. כך אמר ח'ורי, בן העדה הנוצרית, בראשית החודש: "אני רוצה להציע משהו לכל החברים: לחתום על 'מגילת כבוד'. כל אחד חופשי להקריב את חייו ואת חייליו על מנת לפוצץ כל צינור גז (ישראלי) העובר בתוך שטח ירדן. כולנו נהפוך לחללים (שאהידים). אנו נחתום על 'מגילת כבוד' זו על מנת לא לאפשר לצינור הגז הזה לעבור סנטימטר אחד דרך אדמת ירדן".

רבים בירדן מתנגדים לעסקת הגז עם ישראל, אך הפעם מדובר בשיא חדש. המגעים להסכם החלו כבר ב-2011 והוא נחתם ב-2016 בתיווך אמריקני לאחר כמה דחיות. ההסכם יאפשר העברת גז טבעי ממאגר לווייתן הישראלי לחברת החשמל הירדנית, והיקף העסקה עומד על עשרה מיליארד דולר לתקופה של 15 שנה. מועד תחילת אספקת הגז לירדן נקבע לתחילת שנת 2020.

לאורך הדרך התקבל ההסכם בהתנגדות מצד חברי פרלמנט רבים וחלקים לא מבוטלים מהעם הירדני. עשרות הפגנות הדורשות לבטל את ההסכם נערכו בירדן, בקריאה שלא לנהל עסקים עם "האויב הציוני".

רבים מהירדנים מתרעמים על כך שההסכם נכתב באנגלית, בניגוד לחוק הירדני, וכי המטבעות הנקובים בחוזה הם השקל והדולר בלבד, ולא הדינר הירדני. בדצמבר 2014 הצביעו מרבית חברי הפרלמנט הירדני על טיוטת החלטה שבה הם מציעים לממשלת ירדן לבטל את העסקה.

דובר הבית התחתון של הפרלמנט אמר לאחרונה כי כל שכבות החברה בירדן וחברי הפרלמנט מתנגדים להסכם שנחתם עם "הישות הציונית" ודרש לבטלו בכל מחיר. חלק מחברי הפרלמנט אף קראו לתבוע את הממשלה על כך שחתמה על ההסכם עם ישראל מבלי לקבל את אישור הפרלמנט.

למרות הסכם השלום וחילופי שגרירים רבים, רבים בירדן רואים בישראל מדינת אויב מוקצה; אך זהו משחק כפול: העוינות הפומבית לישראל מהווה אמצעי בידי השלטון לשימור הפופולריות שלו, אך מאחורי הקלעים נשמרים יחסים טובים, הן כדי לרצות את ממשל טראמפ והן להבטיח את אספקת המים ודברים נוספים שהשתיקה יפה להם.

כך יוצא שלמרות הרטוריקה המתלהמת פועלת ממשלת ירדן ברציונליות ואינה ממהרת לצאת בהצהרות שיובילו לביטול ההסכם הנחוץ מאוד לצרכיה של הממלכה. על פי החוזה, ביטול העסקה אף יחייב את הממלכה ההאשמית בקנס כספי של מיליארד וחצי דולרים.

מפיו של מלך ירדן טרם נשמעה תגובה בנושא. בסוף אפריל דיווחו אמצעי התקשורת בירדן שהמלך עבדאללה קיבל דו"ח המנתח את עסקת הגז עם ישראל, והמשמעויות יהיו המשך ההסכם או הקפאתו.

היחסים בין ישראל לבין ירדן עוברים תקופה רגישה לא רק בשל עסקת הגז אלא גם בעקבות החלטת ירדן מ-28 באוקטובר 2018 להפסיק את החכרת שטח "אי השלום" ומובלעת צופר למדינת ישראל. לא ברור אם בתוך כשנה ממועד זה תחיל ירדן את ריבונותה המלאה באזורים אלה, או שמא מתקיים משא ומתן על מנת לפתור את הבעיה. לא מן הנמנע שהא תליא.

המאמר התפרסם בישראל היום ב-18.7.2019

*ד"ר אדי כהן הוא חוקר במרכז בס"א.